

**Oponentní posudek na doktorskou disertační práci Mgr. Ondřeje Sikory
Ke vztahu etiky a metafyziky v Kantově Kritice praktického rozumu
(FF UP Olomouc 2010)**

Doktorská disertační práce Ondřeje Sikory se zabývá interpretací a do značné míry i rekonstrukcí Kantovy ideje praktické metafyziky. Slovo „rekonstrukcí“ uvádím proto, že autor sleduje tuto Kantovu ideu v několika jeho spisech, které věnoval teoretické a praktické filosofii a hned v úvodu práce autor připomíná, že spojení „praktická metafyzika“ Kant ve zkoumaných spisech nepoužívá.

Téma práce vymezuje autor jasně a přesně a naznačuje, proč považuje v rámci kantovských zkoumání téma praktické metafyziky za nosné. Na zřetelné vymezení tématu a cílů práce navazuje přehledná výkladová a interpretační stavba a základní teze jednotlivých kapitol, pro něž v jednotlivých částech a dílčích kapitolách předkládá autor přesvědčivé argumenty.

Práce je členěna do tří základních oddílů, přičemž každý oddíl je systematicky členěn do kapitol, které představují vsutku precizní vysvětlování jednotlivých problémů. Ke čtenářskému komfortu přispívají dílčí a přehledná shrnutí na konci kapitol. Zde nutno podotknout, že zpracování textu, který sahá od teoretické po praktickou filosofii, vyžaduje obdivuhodnou znalost Kantova díla a především bezpečnou a jistou orientaci při promyšlené navigaci v tomto intelektuálně nesnadném terénu (charakteristiky KČR jako sebekritiky metafyziky, přesné určení kritiky jako vědy o hranicích, etc...).

Autor osvědčuje v práci bezpečné zvládnutí interpretačních a výkladových metod, provádí jemnou a precizní pojmovou analýzu (pojmy kritika, metafyzika, rozvažování, ideje, praktický rozum, kategorie, dobrá vůle, povinnost ...), využívá nástroje logické argumentace. Domnívám se, že kromě obdivuhodné znalosti Kantova díla tím prokazuje rovněž schopnost analytické a syntetické filozofické práce. Zvolené téma zpracovává rovněž s využitím primární a z velké části cizojazyčné sekundární literatury, která je pro zvolené téma relevantní.

Za klad práce považuji přesný a jasný výklad sledované problematiky, metodickou a systematickou výstavbu textu, v němž autor vždy objasní nezbytné souvislosti, dále interpretační narovnání některých témat u Kanta, která bývají nezřídka dílčími reduktivními interpretacemi deformována. Za vlastní přínos autora považuji právě jednotící zdůvodnění ideje praktické metafyziky v intencích pojmového řetězce kritika, zákon, svoboda, nesmrtnost, boží existence; zmíněný řetězec vykazuje dle autora nutnou vnitřní souvislost, která mu umožňuje hovořit o ideji praktické metafyziky.

Otázky, které kladu se nevztahují přímo k dílčím specifickým problémům kantovského bádání. Jsou spíše výsledkem mého vlastního tázání, jak s dosaženými a předloženými poznatky efektivně naložit v kontextu současných filozofických snah, popř. jak lze dnes kantovské myšlenky podpořit i z jiných, empiricky orientovaných disciplín. Uzná-li to autor za vhodné, mohou sloužit jako námět k rozpravě v průběhu obhajoby disertační práce.

1) Autor hovoří o nosnosti ideje praktické metafyziky. Pokud bych měl pochybnost o metafyzice jako objektivní vědě, tedy i o ideji praktické metafyziky, mohl by mi autor zřetelněji naznačit epistemologickou hodnotu zkoumání ideje praktické metafyziky (pokud pomineme jasný a nezpochybnitelný význam v rámci dějinně filozofického bádání)? Ještě

jinak řečeno, je dnes možné něco očekávat od jednoty etiky a metafyziky? Pokud ano, v jakém ohledu?

2) Jaké jsou dle mého názoru problematické body, které Kantův koncept etiky antikvují v dějinách etiky: jsou to právě předpoklady nejvyššího dobra – svoboda, nesmrtelnost duše a boží existence. Právě soudobé chápání těchto koordinátů (až po úroveň neuronálních korelátů, které jsou s těmito představami a idejemi spjaty), jejich významu a určení a klesající význam při zdůvodnění morálky by pravděpodobně zásadně ovlivnily akceptovatelnost Kantova zdůvodnění praktické filozofie a projektu praktické metafyziky. To samozřejmě nemá souvislost s vysokým oceněním předložené disertační práce, v níž autor plně osvědčuje znalost a schopnost rekonstrukce komplikovaného Kantova systému. Jednoduše chci říci, že obhajoba prostoru pro svobodu a zodpovědnou lidskou existenci má dnes (mám na mysli např. experimentální, empirickou filozofii, neurovědy, kognitivní psychologii apod.) i jinou, nemetafyzickou podobu scientistního a empirického přístupu k vysvětlení morálky, jejím možnostem a zkoumání subjektivity, identity, osoby (v případě osoby se lze dnes např. setkat s dobře zdůvodněným stanoviskem, podle něž jsme fundamentálně organismy, které nahodile exemplifikují jisté komplexní mentální vlastnosti a osoby jsou pouze fáze ve vývoji organismů). Jsem přesvědčen, že z mnoha nových poznatků, s jejichž pomocí by bylo možné objasnit některé kantovské pojmy jinak, by měl sám Kant radost (dost možná tyto poznatky dokonce nabízejí jednodušší vysvětlení některých fenoménů, než jaké buduje Kant nikoli právě nejsnazším způsobem). Např. empirické výzkumy P. Blooma naznačují, že by bylo možné potvrdit existenci vrozených, evolučně vytvořených očekávání o tom, jak funguje svět. Kant nemohl teorii apriorních poznávacích forem potvrdit s pomocí evidence, která je potřebná k jejich potvrzení nebo vyvrácení – dnes tyto důkazy spadají do kompetence kognitivních psychologů, biologů a kognitivních neurověd. Zdá se, že dnes máme možnost „spatřit“ a evidovat to, co Kant musel zpracovávat v podobě metafyzických zkoumání. (Například se zdá potvrzené, že alespoň některé části mozku mohou pracovat s prostorem ještě před získáním jakékoli empirie). Podobně by dnes mohl Kant pracovat jinak i se základní myšlenkou založení etiky, tedy myšlenkou autonomie nebo s nepodmíněným praktickým zákonem (u něž se nabízí odkaz na výzkumy J. Haidta, J. D. Greena, viz např. teorie duálních procesů morálního rozhodování). Je pravděpodobné, že by vznikla jiná myšlenková soustava než naznačuje idea praktické metafyziky (podobně i v případě myšlenky nejvyššího praktického zákona)? Nevíme. Zdá se, že Kant byl obdivuhodný při kladení otázek a jejich mapování, formalizaci. Ve věcech, kterými se ale zabýval, mohou dnes poskytnout nemetafyzickou teorii pravděpodobně pouze exaktní badatelé, používající metodologie přírodních věd. Ale zmíněné poznámky k těmto možným aluzím však nemají souvislost s hodnocením předložené výtečné historicko-filozofické práce.

3) Je možné referovat o Kantovi tak, aby autor opustil sevření jeho slovníku? Na jedné straně autor předvede neuvěřitelně podrobnou znalost díla a naznačí souvislosti a vazby mezi jednotlivými texty, některé úvahy a postupy osvětlí i s pomocí odkazů nalezených v korespondenci, na druhé straně je zde přítomna určitá „ezoteričnost“ tohoto přístupu. V této souvislosti kladu otázku – může autor formulovat věcným, nekantovským jazykem cíle a možnosti Kantova přístupu k ideji praktické metafyziky, potažmo k etice? Nepovažuji to za nikterak triviální otázku. Jedná se o problém zdůvodnění morálních norem, vysvětlení morálních norem, deskripci morálního rozhodování, popis mašinerie morálního rozhodování a uvažování, popř. zdůvodnění etiky jako disciplíny? Tato otázka nemá charakter umělého důrazu na obhajobu nějaké elementární „praktičnosti“ (ve smyslu praxe), ale pouze se pokouší zjistit, zda lze formulovat soudobým jazykem a v kontextu soudobé etiky základní Kantův výkon v morální filozofii, přesněji řečeno v praktické metafyzice.

Drobnosti

- Na s. 11, pozn. 8: proč autor cituje Hegela z Heideggera?
- Mohl by autor upřesnit, jak rozumět tomu, že lidský rozum je metafyzický? Platí to pouze u Kanta nebo toto tvrzení rovněž přebírá?
- Poznámka 159 na s. 56 o možnosti naturalizované verze kauzality by mohla právě naznačovat směr, v němž by mohly být kantovské úvahy živou inspirací.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti jsem přesvědčen, že Ondřej Sikora předvedl a doložil značnou odbornou erudici. Předkládaná práce splňuje dle mého názoru požadavky na doktorskou disertační práci a plně ji **doporučuji** k obhajobě.

V Brně dne 8. 12. 2010

doc.PhDr. Radim Brázda, Dr.